

گل خان نصیر، عبدالرحمن کرد، عملی زندگی، شاعری، ہمدانی

محمد یوسف ہمدانی * غلام دستگیر صابر *

Comparison of two great personalities or poets regarding their intellectual or poetic work is not a small job. One can compare the poetic works of a poet, when their interests, nationalistic approach, grievances, society, outskirts and the national values .are same

This paper focuses the similarities of the poetic works of the great Balochi poet Mir Gul Khan Naseer and Babu Abdul Rehman Kurd. It also illustrates the nationalistic, poetic and national grievances of both great poets.

دو یا شہ دو گیشیں شائر، نبشتہ کاریا ازم کارانی ساچشت، ازم تہا ہمدانی، مگرنگی ہما وخت، بیت وختیکہ ہما شاعر۔ نبشتہ کاریا ازم کارگوں یک خاصیں پگر، لیکھے، ہمگر نچ و وابستگ نہ بنت۔ اے ہمگر نچی، ہمدانی، ہما وخت، انگت گین بیت وختیکہ ہما شاعر، نبشتہ کاریا ازم کارگوں ہم وڈیں تہذیبی، تاریخی، چاگردی، جوزگی پزدرے، تعلق، سیالی بہ دارانت۔ ماں لبزانک، ازم ہمگرنگی بیدشہ، الت، سببے، نہ بیت بلکین، خاصیں جغرافیائی جاوڑ، آوانی اثر، آوکیں بدلی ہما جغرافیہ، دوار نندیں مردمانی پگر، زندہ نفسیات، سرایکیں وڑ، اثرمان کن انت۔ چوشک لبزانکی یا ازم ساچشت زندہ، گواچنانی گوناپ انت پے خاطر ایکیں علاقہ، قوم، پگر، گوں، ہمگر نچیں شاعر، ازم کارانی ساچشتانی درشان وڑ، تہا ہمدانی، قدرتی ہبرے بیت۔ اے لبزانک گل خان نصیر، بابو عبدالرحمن کرد، شاعری، عملی زندگی، ہمدانی، تک، پہناداں دیم، آگ، جہدے۔ لبزانک یک قومے، راجی قدر، کیلو، وشی، غم، مہر، نفرت، دلی اوست، ارماناں پدر کنت۔ بلوچی، براہوئی لبزانک توڑیکہ، السی، گیدی لبزانک بہ بیت کہ کلاسیکل یا کہ نوکیں لبزانک، بلوچانی راجی شت، پوت، زہنی تب، ٹیل، چاگردی زندہ، سرجمیں گوناپ، پیشداریت۔ اے لبزانک شہ گوانزگ، بگرتاں ادیرگ، بلوچانی زندہ ہر تک، پہناد بزاں آوانی زہنی، پگری سند، جوزگ، دلی مارگ، چاگرد، گوناپ کٹی، کنت۔

بلوچیؔ برابھوئی زبانؔ شاعرؔ لہزانت ہر دورؔ زمانگؔ بیدشہ تمامؔ نرسؔ مدام راستیؔ درشنائیؔ کر تگ۔ گل خان نصیرؔ بابو عبد الرحمنؔ کرد شاعرانی ہے ڈلؔ تہامان انت کہ ایشان وتی دورؔ تاڑؔ تیلانک، دارؔ گیرؔ بندی گریؔ جورؔ شدتتاں گوں ڈوتیں دلؔ مھکمیں سسؔ مڑاؔ سگؔ ات۔ گل خان نصیرؔ بابو عبد الرحمن کرد بلوچیؔ برابھوئی زبانانی نوکیں دورؔ شاعرانی سرخیلؔ مہاڑو زانگ بنتؔ آوانی زندؔ ازمؔ بازیں تک یکراڑؔ ہنگوگ انت۔ آوانی چاگرد کیے اتؔ اے چاگردؔ تہا آوکیں جغرافیائیؔ سیاسی بدلی آوانی پگرؔ سراکیں وڈؔ اثر پرینت۔ چاگردؔ رنجؔ غم، سیاسی تاڑؔ تیلانک، وطنؔ پد منگی، راجؔ غمؔ ڈک، چیردستیؔ جوریں روح، زندمانی لٹؔ چھاک، بیدادیؔ گرچک اے تیوگیں علتؔ سبب آوانی خیالؔ مارگانی تہا یکرازیؔ ہنگوگیؔ بنات انت۔ گل خان نصیرؔ بابو عبد الرحمن کرد وختیکہ سرپدیؔ وہیؔ رست انت تہ آدورؔ بلوچستان شہ آگہیؔ بیداریؔ جہانی میں جنزہؔ اثر مند بان ات۔ میر عبد العزیزؔ گردؔ یوسف عزیزؔ مگسیؔ سروکیؔ بلوچ گوں آجوتی لوٹیں قوماں ہمکو پگ اوشتوک اتنت۔ نصیرؔ بابو ہم شہ ہے جنزہؔ اثر مند بوت انتؔ ہے کاروانؔ تہا اوار بوت انت۔ جہلؔ درورؔ مثال گل خان نصیرؔ بابو عبد الرحمن کردؔ زہنیؔ پگری سنج، جوزگ، چدیستؔ تجربگانیؔ ہنگوگیؔ یکرازیؔ پیشدارنت۔

نصیرؔ بابوؔ زندؔ بازیں تک گوں یکے ایدگرؔ ہمرنگ انت۔ چوش کہ آہر دوشہ اسکولؔ زمانگؔ شاعریؔ بندت کرتنت۔ گل خان نصیرؔ ماں وتی کتاب ”مشہدنا جنگنامہ“ؔ وتی شاعریؔ بناکنگؔ بارواکشتیت۔

”دا شیئر ٹی اے دے تیٹی یاریٹؔ پورا کریٹ کہ گور نمٹ سنڈیمین ہائی اسکول نا

ہشتمیکو جماعتی خوانانا“ (1)

بزاں اے شیئرؔ من آروچاں گشتؔ سرجم کرت کہ گور نمٹ سنڈیمین ہائی اسکولؔ ہشٹی جماعتؔ وانگؔ اتوں۔ اے ردؔ بابو عبد الرحمن نبشتگ کنت۔

”ھسکی آن کنے شیئرؔ شاعریؔ ناشوق نس اسلامیہ ہائی اسکول ٹی ”نیو کوسٹ“ ناپینٹ اسہ

ماہوار رسالہ اس نس۔ اوٹی ٹی اوٹل اردو ٹی شاعریؔ ناپنڈا دے تخط“ (2)

بزان مناشہ کساں سالیؔ شیئرؔ شاعریؔ شوق ات۔ اسلامیہ ہائی اسکولؔ ”نیو کوسٹ“ نامؔ یک ماہتا کے ات۔ من ماں آئیؔ اوٹل اوٹل ماں اردوؔ شاعریؔ بنیات ایر کرت ”وانگؔ علمؔ دربرگؔ رند میر گل خان نصیرؔ بابو عبد الرحمن کرد لہنتیں وخت سرکاری نوکری کرت ولے ہر ڈوکاں رند انوکری اشیل کرتؔ عملی سیاستؔ ہوار بوتنت۔

وقتی سیاسی لیکھانی سببء آوانی زندہ مز نہیں برے بندی جاہانی گواچی بوت۔

نصیرؔ بابو تاریخ زانتء حیثیتء ہم نامدار انت۔ نصیرؔ نبشتنگ کرتگیں تاریخء کتابانی تھا ”تاریخ بلوچستان“ ”تاریخ خوانین بلوچ“، ”بلوچستان قدیمء جدید تاریخ کی روشنی میں“ ء ”بلوچستان کی کہانی شاعروں کی زبانی“ مان انت۔ وختیکہ تاریخء بنگلہء بابوئہ نسبیں اتگیں کتابء نام ”ہمارا کارواں“ انت۔

گل خان نصیرؔ بابو عبد الرحمن کردہ شخصیتء دگہ ہمرنگی بے آوانی تاکاری انت۔ نصیرؔ ”نوائے بلوچسان“ ء ”نوائے وطن“ ء شو نکاری کرتگ ء ہے وڑ بابو ”نوائے بولان“ ء شو نکارء حیثیتء کارگرتگ۔

اے تاکانی وسیلہء بلوچانی سیاسی ء چاگردی اڑء جنجالان ء خیال ء لیکہ ماں دنیا ء دیم ء آرگ بوت انت ء گوں ایٹی ء ہوار ہوار اے تاکاں اُلس ء سیاسی ہیلکاری ء پڈء ارزشت کرزیں کردے پیشداشت۔

ہمرنگی ء یک دگہ درورے نصیرؔ بابو ء کتابانی یکیں نام انت۔ گل خان نصیرؔ شاعریء کتاب ”شپ گروک“ ء نام ء شہ کراچی ء چھاپ بُو ت ء آدگہ پلو ء بابو عبد الرحمن کردہ شاعریء کتاب ہم ”شف گروک“ ء نام ء شہ کوئٹہ ء چھاپ بُو ت۔

گل خان نصیرؔ بابو عبد الرحمن کردہ شاعریء وسیلہء چاگردی نا انصافی، قومی جبر، تہی بہر ء بانگ، گلامی ء چیر دستی ء خلاف ء توار چست گرت۔ آوانی شاعری لس مردم ء خاص کن ورنہاں سک اثر مند گرت پرچیکہ نصیرؔ بابو ء رویہ ء نیل انسانی ء تہذیبی انت بلے خاطر آنہ کسے ء حق ء پنگ ء تماہ دار انت ء نیکہ وقی حقاں کسے ء دنیگ ء تیار انت۔ بلوچستان ء جنر افیائی حد ء ہویل ء نصیرؔ آے وڑ کشیت،

بہ چنڈیت بیرک بات برزا

سلیمان ء تن البرزا

چہ ہلند تال زر ء سبزیں

بلوچ لول بنت شکر لبزیں۔ (3)

ہے وڑ بابو بلوچستان ء سیم ء دگاں اے وڑ نشان کنان ء بلوچانی وطن ء چیدگان اے پیم ایرکت،

اسہ گنڈان نا ایرانے

ایلو حدان نا اوغانے

نادے ٹک سندھ ناشانے

سمندر ایکاں تالانے۔ (4)

اے گل ارزشت کرزیت کہ نصیرؒ باہوئے گیشیننگیں حدہٗ سیم شہ و سچاچیں ”مشکاں“ ماورا آنت۔

گل خان نصیرؒ باہو عبدالرحمن کردی اگاں یک نیمگے ء وطن دوستی ء انسانیت، ایمنی، چاگردی انصاف ء اُلسی حقانی خاطر ا قلم چست گرتگ تہ دومی نیمگ آتیوگیں وطن دوستانی بے مٹیں جہد ء قربانیاں سہڑ اتگ ء شیرانی دروشم ء ماں تاریخ ء اینٹگ ء نقش کرتگ۔ خان محراب خان شہید ء بارو امیر گل خان نصیرؒ باہو عبدالرحمن کردیؒ نبیس انگیں پر بند اسل ء ماں بلوچانی تہا آجوائی پسندی ء سامراج دژ منی ء لیکہ ء پگہ ء ستا آنت۔
گل خان نصیرؒ گشتیت۔

مہراب خان مزان نامیں سخار

بہادر دلیریں سر مچار

مہتر بلیں ء گم گزار

مرچی پہ ننگ ء نامدار

ابرستہ چو جنگی مزار

پدکنزگی بیتگ میار۔ (5)

اے بارو ابابو گشتیت:

”اولیکو شہید خان محراب خانے کہ انگریز اتا گولی تامونئی تینا سیند ء تہس شہید مس“

مبوشاہد اے مشتاتول ء تلار

کہ خاچانو قبر ایٹی نر مزار

مجاہد بلوچا تاجندی ہزار

کنے بش کرے او فتانعی توار (6)

جولائی 1960ء پیتیں بلوچانی پاہو دیگ ء ویل نصیرؒ باہو ء دلاں سک پد رگرت،

نصیرؒ شہادت

پچھے چلتے ہمارے شہادت
سراں جہل کرتے سو گئی لپٹا
پچھے ماتی وطن چو سو گوارا
پچھے چو دوت چو دوز و گبارا (7)

بابو ہے ویلے سراوتی دلی حالاں چو پد کنت،

وختا برم ناد ٹالٹنگ باغ نی پا
طوفان توں مس منابل و تاجراغ نی پا
قربان دا وطن کن داتنام ٹی مروں نن
ظلماتے ہم سہاٹن غمے ہم درون نن (8)

نصیرؒ بابو گوں وتی راجی قدرے کیلوانی رکینگے گوں ہوار ہوار وتی راجے شہ مروچی نیں آفاقی گواچن ”علم“ ء ارزشت ء ہم پوہ ء

سر پد کنت۔

نصیرؒ شہادت

بل ات اے مینارے کہ شہے سوحتکہ زمین ء
علم لازم ات یک پیہم پہ مردین پہ جنین ء
وت گشتہ پیغمبر پہ مردین اُمت ء دین ء
”علم ء پہ برہ گرچہ بہ بیت دیرماں چین ء“ (9)

اے بابت ء بابو ء سنگ مان شہرے درو شہم ء اے وڑا نت۔

جبل کو ہسار اتیاں بش مروں
اے مشتاتلار اتیاں بش مروں
تینا ملگزار اتیاں بش مروں

”جہالت“ ناغاراتیاں بٹش مروان (10)

اگاں ماں شاعریء مہیمؒ نازر کیوںھیالانی پد رکنگ ء مہیمیں لبز کار مرزبہ بنت تو شاعریء تاثر و ڈیت ء معنا ہمہ گیر بیت۔ گل خان نصیرؒ بابو عبد الرحمن کردی شاعریء تہا زند ء تیو گین رنگ مان آنت۔ نصیر گشتیت۔

وش گوش ء حنک سائیں سمین باڈانی (درنگانی)

گوں وژت ء کتپانی وزے لاڈانی

وش و ش ء دل ء حاز گیں پٹیاں مہ کدین

چو عنبریں آہسر داں بکٹش کاڈانی۔ (11)

بابو گوں سادگ ء زبیاں لبز ماں مہیمیں حیا لاں چوش بیان کنت۔

استوپروانہ عجب سورناہیتس یارے

دوست نادید کن پرہیز ہنشاں کپہ

بُھل ء سے گواڑخ ء سینا کہ صنم رنگے

اے صنم زیب تونی گواڑخ بے شان کپہ۔ (12)

گل خان نصیرؒ بابو عبد الرحمن کردی شاعریء تہا زند ء تیو گین تارخ ء روایتاں شمشکار نہ آنت۔ آوانی شاعریء روتگ ء ہنڈال ماں کلاسیکی روایتی تہا سگ آنت۔ اے وڑ کلاسیک ء نوکیں لبز انک ء ہواری ہیت رنگ درینے ٹاہینیت۔ نصیر نامداریں شے مرید ء گوں تران آنت۔

بیا او مرید، بیا او مرید

بیا او مرید، دیوانگیں

بیا بیا کہ دیوانے کنوں

مولانگ ء مستانگیں

توہائل ء اشت ء شتے

ماڑی ء میریں چا کرے

جوریں بد اداں دلما نکیں (13)

بابو عبد الرحمن کردیہ نامداریں شاعر ریکی ء پر بند ”اینونے دے دیگرے“ ء ماں وتی نظمے ء اے وڈمان کرتگ۔

ورنا کھینے سٹھبرے

طوفان سینار ہبرے

طوفان ہر ادم سر مرے

ریکی ناسیئر اُستابرے

”اینونے دے دیگرے“

پگہ نوا و اراس برے“ (14)

لبزانی وسیلہ ء نندارگ کشی ہمازم کار کرت کنت کہ زبان ء بیان ء سر آ آزدست رسے بہ بیت۔ نوری نصیر خان ء سروکی ء بلوچ

لشکر ء گجراتی ارد ء ماں مشہد ء جنگ ء دیم پہ دیم بوگ ء نصیر ء نندارگ کشی ء کمال ء بہ چار ات۔

ارے وخت صُحْب نادے پاش کرینے

ولے اینو نظر تاباز خرینے

سلو کو صف نہ صف قوماتا غازیک

تمامی پُر سلاح ء اسپ تازیک

بلوچا تا ہرک نی بادشاہے

امر ترتیب تیک تینا سپا ہے

مشہدی تا ہرک اینگاں قطارے

حساباں بے حساب ء مور ء مارے

ہرک داکا بلوچا شاہسو اراک

جو ان مرد ء دلیر ء نام داراک

الکروا گاتے زریان تاجلوریز
گڑی تازورتوں تشرتا مہمیز
زمین تالوڑبش مس آسمان تاء
کریسہ تارمہ او تو ما جہان تاء (15)

بابو عبد الرحمن ہم ندرگ کٹی ء ازم پے جوانی سر پد انت۔

دامان ء چلتن نامشتا بلندی
دا بولان نابرفاتا دستار بندی
سیاہ مستانودا تا کوہاں خلنگ
دا برزا نکا ٹولا متو خنب ہلنگ
دا بھلا تا خوشبو تہو تو او ارا
دامستگا جمر تا کیرغ تہارا
وطن نا کناشیف ء برزا نظر شا
نی تالانا بھلا تے دستی ٹی ترشا (16)

نصیرؒ بابو ء وطن مدام نگیگیں جاورانی آماج بوتگ۔ شہ انگریزانی دور ء کش ء بگیر ء ردے برجاہ انت۔ ہر دور ء پدماں پد بوؤ کیں
جور ء سکلیانی حال ء نصیر آے وڑ ء دنت۔

پد اماں اوں پد اخیل انت زمزیر
پد اماں آہنگ انت گوں توپک ء تیر
پد امانتی وطن بچار لوٹیت
چہ بچان ء مات ء پہل بنت شیر (17)

بابو عبد الرحمن ء کر ء ہم ہے دار ء گیر ء احوال انت۔ آگشیت۔

پد جیل وزنجیر نادور بس

پدا تو فک ء تیر نادور بس

پدا گولہ ء بمب باری نازور

پدا ملک ٹی قہر ء آفت ناشور (18)

یزید ء حسینؒ نیام ء حق ء باطل ء جنگ ء نصیرؒ بابو حق ء پلہ مرزی ء کن انت ء گوں حسینؒ ء اوشتوک انت چیا کہ نصیرؒ بابو وتی
تیوگیس عمر گوں یزیدی قوتاں جنگ ء جیڑہاں گوازیٹنگ۔ نصیرؒ گشتیت۔

ماں ہر دور ء باری ہے ماجرا انت

یزید ماں سداں انت حسینؒ یکتنا انت

یزید ظلم ء زورانی پر ماں روا انت

حسینؒ حق ء مظلوم ء پشت ء پناہ انت

یزید جبر ء قہر ء پہ راہ ء درد انت

حسینؒ امن ء حق ء ماں راہ ء سرا انت (19)

اے رد ء بابو گشتیت،

حق بازی آسے جان ای تے نی

راہبری نادا سبجے تے حسینؒ

عشقٹی قربان جان و مال کر

زندگی نادا سبجے تے حسینؒ (20)

نصیرؒ بابو ء دل پہ ایمنی ء تلوسیت۔ ایمنی کہ ہر انسان ء واہگ انت، ایمنی کہ زند ء سلامتی ء ضامن انت۔

نصیرؒ دل مروچی سوگوار انت

جہان ایر سسنگ ء دنز ء تہار انت

مشین ء لیٹانی وا ء زار انت

پدا انسان انسان ء شکار انت (21)

بابوہ امن و دنیا اے پیم انت۔

امن آمان نادنیا

گچین انسان نادنیا

اودنیا شادہ آبادے

اوڑے انسان آزادے

کس آزادی اس خنیک

بدی بے زاری اس خنیک (22)

آسر

گل خان نصیرؒ و عبد الرحمن کردیؒ عملی زندگی و شاعری، ہمدردی و چارگ و چکاسگ اے حقیقت پدربوت کہ آوطن و خاک و شین
بوہ و یکیں وڑے مار اتگ۔ اے گلزمین و شین ندرگ آوانی زہن و دیدے سراکیں وڑا نقش بوتگ۔ وطن پالیں یلانی بے مٹیں جہد
قربانی نصیرؒ بابوہ پگر و کردارے سراکیں وڑے اثر مند بوتگ۔

گو سنگیں تاریخ کٹ و تاواناں دیم ایر کنان و امر و زے سر پد بوتگ و ایمن و شہالیں باندا تے و شونایگ و سر و سوج آوانی
شاعری و توک و یک وڑے رسیت، ارزشت کرزیں گپ ایش انت کہ آشہ وتی راجی ڈبہ و زمہ داریاں سر پدے سئی انت و وتی گفتار
کردارے وسیلہ و آاے زمہ داریاں پورا کنگ و سو بین بوتگ انت۔

سرشون

- 1- گل خان نصیرؔ ”مشہدنا جنگ نامہ“ براہوئی اکیڈمی کوئٹہ، ص 2
- 2- عبدالرحمن کردؔ، ”شف گروک“ ----- ص 44
- 3- گل خان نصیرؔ ”گر سند“ قلات پبلشرز مستونگ، ص 31
- 4- عبدالرحمن کردؔ، ”شف گروک“ براہوئی اکیڈمی کوئٹہ، ص 40
- 5- گل خان نصیرؔ، ”تیر گال کاریت“ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ص 1411
- 6- عبدالرحمن کردؔ، ”شف گروک“ براہوئی اکیڈمی کوئٹہ، ص 50
- 7- گل خان نصیرؔ، ”تیر گال کاریت“ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ص 930
- 8- عبدالرحمن کردؔ، ”شف گروک“ براہوئی اکیڈمی کوئٹہ، ص 72
- 9- گل خان نصیرؔ ”گر سند“ قلات پبلشرز مستونگ، ص 134
- 10- عبدالرحمن کردؔ، ”شف گروک“ براہوئی اکیڈمی کوئٹہ، ص 111
- 11- گل خان نصیرؔ ”گر سند“ قلات پبلشرز مستونگ، ص 197
- 12- عبدالرحمن کردؔ، ”شف گروک“ براہوئی اکیڈمی کوئٹہ، ص 90
- 13- گل خان نصیرؔ، ”تیر گال کاریت“ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ص 258
- 14- عبدالرحمن کردؔ، ”شف گروک“ براہوئی اکیڈمی کوئٹہ، ص 119
- 15- گل خان نصیرؔ ”مشہدنا جنگ نامہ“ براہوئی اکیڈمی کوئٹہ، ص 69
- 16- عبدالرحمن کردؔ، ”شف گروک“ براہوئی اکیڈمی کوئٹہ، ص 84
- 17- گل خان نصیرؔ ”گر سند“ قلات پبلشرز مستونگ، ص 165
- 18- عبدالرحمن کردؔ، ”شف گروک“ براہوئی اکیڈمی کوئٹہ، ص 107
- 19- گل خان نصیرؔ، ”تیر گال کاریت“ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ص 1487
- 20- عبدالرحمن کردؔ، ”شف گروک“ براہوئی اکیڈمی کوئٹہ، ص 879

21۔ گل خان نصیر، ”تیر گال کاریت“ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ص 1425

22۔ عبد الرحمن کرد، ”شف گروک“ براہوئی اکیڈمی کوئٹہ، ص 120